

Тиждень тридцятий

Розраховуємо силу слова

Цього тижня ти дізнаєшся:

- Чи є в словах енергія?
- Що таке біографія?
- Чи може в біографії бути щось недостовірним?
- Чи є біографія у слова?
- Що книги можуть розповісти про читачів?

Досліджуймо

1.

Народна мудрість стверджує, що сказане або написане слово має певну силу і дію на людину. З'єднай прислів'я з його значенням.

Від теплого слова і лід розмерзає.		Словами можна захопити увагу людини.
Вола в'яжуть мотуззям, а людину словом.		Словами люди проявляють свої наміри.
Добрим словом мур проб'єш, а лихим і в двері не ввійдеш.		Словами люди ображають одне одного.
Гостре словечко коле сердечко.		Словами люди покращують настрої одне одному.

Творімо

2.

Об'єднайтеся в групи для створення відеоролика із соціальною рекламою про вдумливе поводження зі словами. Розіграйте можливу ситуацію спілкування, яка би була «живою» ілюстрацією до прислів'я Від теплого слова і лід розмерзає. На основі розіграної ситуації напишіть сценарій для відеоролика. Запишіть, якими будуть вступні титри у вашому відеоролику. Чи будуть у вас титри в середині фільму? Які саме? Орфограми перевіряйте в зручний спосіб.

Обміняйтеся сценарієм з іншою групою та перевірте, чи є в сценарії:

☐ мізансцена	☐ вступні титри
☐ діалог персонажів	☐ титри в середині фільму
☐ ремарки	

Пишімо

3.

Визнач у реченнях підмет і присудок. Випиши з кожного речення всі словосполучення.

1. М'які слова і камінь крушать.

_____

2. Слово вилетить горобцем, а вернеться волом.

_____

Напиши, як ти розумієш значення цих прислів'їв.

1. _____

2. _____

Досліджуймо

4.

Подивися серію анімафільму «Книга-мандрівка. Україна» про Івана Франка за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=9PfXLB1CPzQ>
Визнач, яку інформацію містить текст, який ти прослухав або прослухала:

☐ - інформацію про наукове відкриття	
☐ - прогноз погоди	
☐ - опис життя людини	

Біографія (життєпис) — опис життя якої-небудь людини. В основі біографії — описання життя, творчості тощо. Біографія може бути художнім твором, а може бути науковим або науково-популярним твором.

Автобіографія – саможиттєпис. До автобіографічних творів належать спогади (мемуари), щоденники, почасті й листування, а також автобіографічні художні твори.

Читаймо

5.

Прочитай біографію Івана Франка з олівцем у руці. Під час читання підкресли ту інформацію про найвідомішого українця, яка є і в анімафільмі «Нобелівська премія для Франка» .

Іван Якович Франко народився на Галичині 27 серпня 1856 р. в родині коваля. Змалку майбутній письменник виявляв неабияку допитливість, тому батьки намагалися влаштувати сина до найкращої школи. Він навчався в Дрогобицькій гімназії. Був дуже здібним учнем, бо мав надзвичайну пам'ять, про що засвідчують відомості з його автобіографічного листа: «Шевченка я вивчив майже всього напам'ять (а пам'ять у мене була така, що лекцію з історії, котру вчитель цілу годину читав, я міг опісля продиктувати товаришам майже слово в слово!)». Під час навчання в гімназії І. Франко захопився збиранням книжок. За обсягом його бібліотека нараховувала їх майже 500.

Іван рано залишився сиротою: батько помер, коли хлопчикові було одинадцять років, а шістнадцятирічним утратив матір.

Закінчивши гімназію, він вступив до Львівського університету. Його власний творчий доробок на той час становив: збірку віршів, поеми — одна написана німецькою, інша польською мовами, переклади давньогрецьких творів, давньоруського «Слова про Ігорів похід» і декілька глав Біблії. До речі, це неповний перелік надбань юнака.

Ти тільки уяви собі, усе це Франко створив у дев'ятнадцятирічному віці!

Майбутній письменник навчався у Львівському університеті, а потім у Чернівецькому, де й здобув вищу освіту. Згодом захистив дисертацію у Віденському університеті (Австрія), діставши науковий ступінь доктора філософії.

Сучасники називали Івана Франка «академією в одній особі», відзначаючи, зокрема, вільне володіння чотирнадцятьма мовами.

Результатом діяльності Івана Франка як письменника, ученого, публіциста, критика, перекладача та громадського діяча є понад п'ять тисяч праць. Випущений у світ п'ятдесятитомник — це лише третина створеного українським генієм.

(За матеріалами <https://starylev.com.ua/old-lion/author/franko-ivan>)

Дискутуймо

6.

Обговори з однокласниками й однокласницями, які можливості відкриваються для людини, яка володіє чотирнадцятьма мовами?

Як треба розуміти слова «академія в одній особі»?

Пишімо

7.

Які можливості відкриваються для людини, бібліотека якої нараховує 500 книжок. Напиши есе на цю тему.

Перевір свій текст, даючи відповіді на питання, чи є у тексті:

- міркування
- цікаві порівняння та яскраві визначення
- неочікувані запитання

Читаймо

8.

Прочитай уривок біографічного твору Юлії Потерянко «Марія Кюрі» про найвідомішу жінку-науковицю в галузі фізики та хімії, лауреатку Нобелівської премії і подумай, чи може в біографії бути щось недостовірним.

Розділ перший.

У якому в сім'ї Склодовських з'являється на світ незвичайна дівчинка Марія

На берегах річки Вісли розташувалося місто Варшава – столиця країни Польщі. Мешканці Варшави безмежно закохані у своє місто і його історію. Після бомбардувань Другої світової війни, які знищили дуже багато історичних будівель, жителі відбудували його заново точно таким, яким воно було за старих часів. Є тут і королівський палац, і президентський, і музеї (до них ми повернемося пізніше), і ратуша з високою вежею. А на ринковій площі стоїть статуя символу міста – русалки на ім'я Сава. В руках її щит і меч, а на голові – шолом. Саме в одному з небагатьох кварталів цього прекрасного міста 7 листопада 1867 року народилася дівчинка, про яку ви прочитаєте в цій книжці. Її доля була дивовижною, а внесок, який вона зробила в науку, – просто величезним.

Крихітці при народженні дали дуже красиве ім'я – Марія-Саломея. Її тато, Владислав Склодовський, був шкільним учителем в гімназії, а мама, Броніслава Склодовська, колись утримувала школу для дівчаток, але потім залишила роботу заради сім'ї. Їй доводилося всі свої сили, весь час і любов віддавати дітям. А дітей у Склодовських було багато. Марія була наймолодшою в сім'ї. Старшу сестру дівчинки звали Зофія (вдома її звали Зося),

за нею на світ з'явився брат Юзеф, потім знову дівчинка, яку назвали на честь мами – Броніславою (а для рідних – Бронею), а за рік до народження Марії народилася Хелена (ласкаво – Еля). Тобто, разом їх було цілих п'ятеро! Тільки й встигай стежити за їхніми витівками, перевіряти, чи всі пообідали, і чи не змерз хто з малюків.

Молодшу дочку – дівчинку з неслухняним світлим волоссям і напрочуд розумними синіми очима – мама любила називати ніжними та смішними іменами. Часом вона кликала дитину Манею, часом зовсім ласкаво – Манюсею, а іноді взагалі Анчупечо. Це дотепне прізвисько пані Броніслава придумала для дівчинки, коли та була зовсім ще крихіткою і лежала в колисці. Ніхто вже не пам'ятав, звідки взялося це незграбне слово, але у всіх членів великої родини воно завжди викликало посмішку.

Мешкали Склодовські у квартирі при гімназії, де викладав тато. Тому в будинку часто було чути уривки уроків, які читали вчителі гімназістам. Поруч з навчальним закладом був сад, у якому можна було скільки завгодно гуляти. А влітку дітей возили до родичів у село – їсти стиглі ягоди, купатися в річці, лазити по деревах і багато бігати босоніж по траві.

Під час однієї з таких поїздок Марія вперше виявила свій надзвичайно гострий розум. Її сестра Броніслава (або, як її називали вдома, Броня) того літа саме вчилася читати, але їй це заняття здавалося жахливо нудним. Тому дівчинка стала брати з собою крихітку Маню, щоб грати з нею у вчительку. Броня напускала поважного вигляду, як у тата, коли він на роботі, і розкладала перед сестрою цупкі листки з літерами:

– Дивись, Маня, це літера «а», а це літера «о».

Маленька уважно вивчала позначки на листочках і під наглядом старшої сестри запам'ятовувала їх назви. Їй дуже подобалося, як ці «кракозябри» утворювали склади, а потім і слова. Не було для маленької Марії більш захопливої гри. На цілих кілька тижнів вона забула і про річку, і про прогулянки – настільки вабило дівчинку навчання.

Одного ранку батьки дали Броні книжку і попросили її прочитати звідти маленький уривок. Як вчителі, вони перевіряли, чи добре вправляється їхня дочка з навчанням. Броня почала було читати, але текст давався їй важко – вона збивалася, затиалася, читала по складах і дуже нервувала. Мані стало так шкода розгублену сестру, що вона вирішила їй допомогти. Маленька вихопила книжку і майже як доросла швидко, зовсім без помилок прочитала цілий рядок.

Останні слова дівчинка дочитувала у повній тиші. Мама з татом були приголомшені – вони зовсім не очікували, що їхня смішна крихітка Анчупечо, якій було тоді всього чотири роки, вже встигла навчитися читати. Дорослі ще не займалися з нею цією наукою. Те, що сталося, було для них справжнім маленьким дивом.

Маня ж, навпаки, дуже зніяковіла. Їй здалося, що вона зробила щось неправильно, раз батьки дивляться на неї так пильно. Дівчинка випустила з рук книгу і розплакалася. Вона весь час повторювала, що просить вибачення за себе і за сестру. Маня була не винна, що так вийшло – просто їй було дуже легко і цікаво запам'ятовувати букви і складати їх у слова. Але мама і тато насправді зовсім не сердилися на свою молодшу доньку. Навпаки, вони дуже пишалися тим, що у них підростає така надзвичайно розумна і самостійна дівчинка. Хоча і не відразу змогли повірити в те, що сталося.

Коли восени Склодовські повернулися до Варшави, Манюся почала потихеньку читати книжки, які траплялися їй під руку, і які їй – чотирирічній крихітці – були цікаві. Мама трохи хвилювалася через це захоплення доньки – тоді не прийнято було, щоб дівчатка отримували серйозну освіту, але все ж потай захоплювалася тим, якою тямучою зростає її Анчупечо.

(Далі буде.)

Досліджуймо

9.

Підкресли в тексті слова, словосполучення, речення, у яких ідеться про зовнішність та вміння маленької Марії (зовнішні якості), а також про її вподобання та почуття (внутрішні якості). На берегах зроби відповідні позначки: *зовнішність, вміння, вподобання, почуття*.

Пишімо

10.

Уяви, що тебе в майбутньому як лаурета або лауреатку всесвітньо відомої премії попросили розказати, як ти навчився або навчилася робити щось, що дуже здивувало твоїх рідних. Це буде фрагмент твоєї біографії. Напиши власну історію з цікавим сюжетом.

Скористайся запитаннями-підказками.

Хто? Де? Коли? Що? Чому? Як?

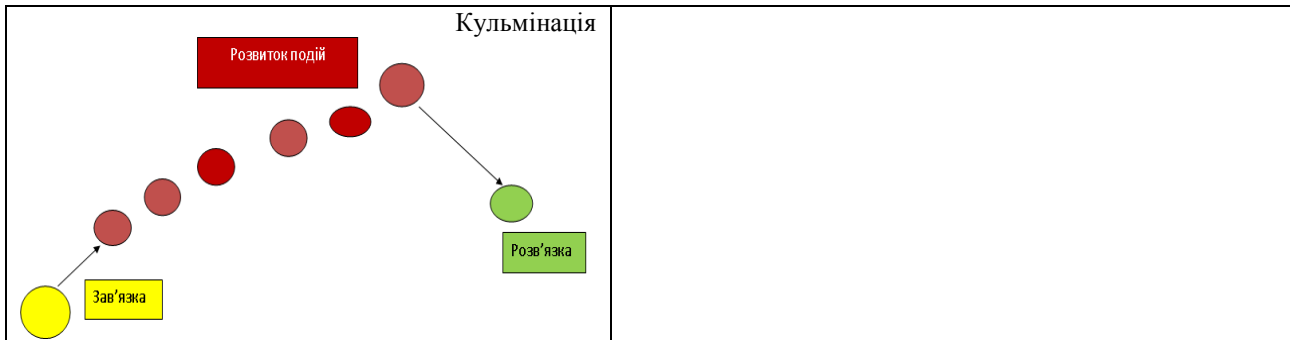
Досліджуймо

11

Перевір, чи є у твоїй історії:

- імена учасників
- місце і час подій
- поведінка учасників подій
- переживання, емоції учасників подій

Побудуй схему сюжету власної історії.

За потреби після перевірки відредагуй текст.

Пишімо

12.

Про біографію кого зі своїх рідних ти би хотів або хотіла розповісти однокласникам та однокласницям. Дізнайся факти з життя цієї людини та напиши її життєпис, скориставшись порадами

Про що написати в біографії?

1. Прізвище, ім'я, по батькові.
2. Дата народження.
3. Місце народження.
4. Відомості про сім'ю.
5. Відомості про навчання.
6. Відомості про професію та досягнення.
7. Відомості про захоплення.

13.

Прочитай ще один уривок з твору Юлії Потерянко «Марія Кюрі» і дізнайся, чому мама майбутньої науковиці ніколи не цілувала свою маленьку донечку.

Розділ другий. У якому ми дізнаємося, якою дружною була сім'я Склодовських

Маня росла дуже доброю і справедливою дівчинкою, яка до всіх ставилася однаково доброзичливо. Але найбільше вона все одно любила свою маму. Як і всі маленькі діти, для яких мама – найголовніша в світі людина. І любов ця, звісно ж, була взаємною – пані Склодовська намагалася проводити з молодшою донькою якомога більше часу, говорити з нею, спостерігати, як з кумедної Анчупечо вона перетворюється на симпатичну дівчинку. Любила мама і вирівнювати складки на її платтячку, і спостерігати за її іграми, і пестити світлі кучері, які падали на високий лоб дівчинки. І трохи переживала, що маленька так рано навчилася читати і часто надає перевагу книжці над іграми в саду. Чого пані Броніслава не робила ніколи – це не обіймала і не цілувала свою Манюсю.

Старшим дітям пощастило більше, вони ще пам'ятали той час, коли на ніч мама цілувала їх у щічки і в носик, обіймала при кожній зустрічі. І коли наснитися страшний сон. І в грозу. І ще сотні різних приводів – неприємних і дуже приємних. Але виявляти материнську ніжність до своїх обожнюваних дітей мама Броніслава перестала саме після народження Марії. Тоді лікарі виявили у неї серйозну хворобу – туберкульоз, його ще називали сухотами. Через нього дбайлива мати змушена була відмовитися від ніжностей, щоб не наразити на небезпеку своїх крихіток. Їй страшенно не вистачало цього відчуття тепла, коли всі малюки збігаються, щоб гуртом обійняти її, не вистачало запаху волосся на дитячій маківці, який відчуваєш, коли притискаєш до себе малюка. Але здоров'я дітей було для неї важливішим. Тому пані Броніслава намагалася мужньо триматися і, якщо не безпосередньо, то хоча б своєю турботою показати, як вона любить своїх Зофію, Юзефа, Броніславу, Хелену і крихітку Марію. Діти ж знали, що їхня мама нездорова і щовечора, коли наставав час молитви, додавали до тексту від себе рядок з проханням, щоб вона одужала.

Зараз туберкульоз навчилися лікувати. Особливо, якщо дізнаються про нього, коли хвороба ще тільки закралася в організм і не встигла завдати

багато шкоди. За дивним збігом обставин, виявляти його навчилися в тому числі завдяки відкриттям, які зробить в майбутньому Марія. Але до цього ми ще обов'язково повернемося.

(Далі буде.)

Дискутуймо

14. Обговори з однокласниками та однокласницями, як сім'я – брати, сестри, мама, тато, дідусь, бабуся – впливають на вибір того, чим дитина буде займатися, коли виросте. Наведи конкретний приклад з життя власної родини.

З'ясуй, скориставшись інтернетом чи розпитавши дорослих, за які дослідження Марія Кюрі здобула Нобелівську премію.

Пишімо

15. Устав пропущені літери. У дужках запиши цифрою спосіб перевірки: 1 – перевірка за словником; 2 – перевірка за правилом; 3 – перевірка за сильною позицією звука.

Зразок: високий лоб (3).

Справ_длива (___) дівч_нка (___), с_рйозна (___) хвороба, наражати на н_б_зпеку (__, __), відчуття т_пла (___), малюки збігаю____я (___), пр_т_ска_ш (__, __, __) до с_бе (___).

Обговори з однокласником або однокласницею правильність виконання завдання.

Досліджуймо

16. Подивись відео акції [#ЖивіПисьменники!](#) про письменника Сашка Дерманського за посиланням

<https://www.youtube.com/watch?v=i4KPe8FlsRA>

Про які факти з життя та творчості Сашка Дерманського ти дізнався або дізналася з цього відео?

Пишімо

17.

Чи може в слова бути «біографія»? Дізнайся факти про історію походження слова, його «родичів» (тобто споріднені слова), друзів (синоніми) та ворогів (антоніми), «досягнення» слова (багатозначність та фразеологізми). Напиши «біографію» одного слова.

Читаймо

18.

Прочитай наступний уривок з твору Юлії Потеряно «Марія Кюрі» і дізнайся, чи змінилися дитячі розваги за 150 років.

Розділ третій. В якому Манюся з усіх ігор на світі обирає читання

Батьки Склодовські походили з колись багатих дворянських сімей. Обидва роди володіли великими земельними наділами з багатьма селищами, фермами і родинними маєтками. Завдячуючи своєму походженню предки як мами Броніслави, так і тата Владислава дуже трепетно ставилися до родинних зв'язків – у дворян, навіть збіднілих, було заведено підтримувати стосунки з родичами. Навіть дуже далекими.

Проте, як і за старих часів, обидві родини підтримували стосунки зі своїми родичами. Це давало можливість Склодовським улітку під час шкільних канікул та вчительських відпусток разом з дітьми їздити до села, де вони зупинялися у рідні.

А вже в селі у дітей різних ігор було досхочу! Діти купалися в неглибокому струмку і ліпили із брудю, що на його дні, різні фігурки. Особливо любили діти Склодовські уявляти собі, що грудки річкового намулу – це мило. Його спеціально ліпили і сушили на пекучому літньому сонці. Не менш весело було разом з двоюрідними, троюрідними братами та сестрами залазити на дерево, щоб сховатися від дорослих і обговорити свої дитячі секрети. Поки Манюся була зовсім маленька, залазити на дерево їй допомагали старші. А ще її, як найменшу, закопували в зерно у коморі, від чого всім ставало страшенно весело. Малюків катали на возах дорослі й часом навіть влаштовували заїзди наввипередки, чим викликали у своїх

маленьких пасажирів невимовний захват. Самі діти змагалися в швидкості, бігаючи по ближніх лугах, і, весело регочучи, ганяли гусей, які з поважним виглядом йшли до води або назад. Хоча насправді так пустувати їм забороняли. Удома ж завжди чекали вистругані із залишків дощок кубики та пошиті зі старих одєжинок ганчір'яні ляльки.

Ось тільки Мані всі ці ігри хоч і подобалися, але швидко набридали. З того часу, як навчилася читати, вона завжди першою з ватаги гучної дітвори тікала в будинок, шукала там книжки і гортала їх у пошуках рядків, які розповідали б про що-небудь цікаве і зрозуміле для неї (читання книжок вважалося дорослим заняттям, тому і писали їх більше для дорослих).

Досліджуймо

19. Які розваги були в дітей у минулому і які переважають зараз? Що є спільним? Заповни діаграму Вена «Дитячі ігри 150 років тому і зараз» за відомим тобі зразком.

Обери, з ким з однокласників або однокласниць ти хочеш обговорити свій варіант заповнення діаграми Венна.

Пишімо

20. Уяви, що тобі запропонували помістити кілька книг у металеву скриньку, яку можна заховати в землі. Її знайдуть люди з майбутнього. Опиши, які книги б ти поклав або поклала в таку скриньку. Що ти хочеш розповісти людям майбутнього про себе за допомогою цих книг?

Пригадаймо

1. Яку силу може містити в собі слово?
2. Як написати біографію?
3. Чи може біографія містити опис недостовірних подій?
4. Чи можна написати біографію окремого слова?
5. Що можна розповісти про людину, знаючи, які книги вона читає?

Виготовлення цього тижневого кейсу стало можливим завдяки фінансовій підтримці Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), що була надана через проект «Медійна програма в Україні», який виконується міжнародною організацією Internews. Ця програма зміцнює українські медіа та розширює доступ до якісної інформації. Зміст матеріалів є виключно відповідальністю громадської організації «Академія української преси» та не обов'язково відображає точку зору USAID, уряду США та Internews.